

PRZYCZYŃKA (17) *sb f*

a *jasne*.

sg *N* przyczynka (6). ◇ *G* przyczynki (4). ◇ *A* przyczynkę (2) [w tym zapis: -e (1)]. ◇ *I* przyczynką (2). ◇ *pl G* przyczynek (1). ◇ *A* przyczynki (1). ◇ *I* przyczynkami (1).

Sł stp brak, Cn s.v. przyczyna, causa, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

Dem. od „przyczyna”, często z odcieniem lekceważenia: nieważna, też nieprawdziwa; caus(s)ula Mącz, Calep, Cn; ratiuncula Mącz; causa, momentum Modrz; occasiuncula Calep (17) : Caussula, pro parva caussa, Prziczinká. Mącz 10d, 42d, 347c; lecz przedlię niewiary fwey tymi winnikámi/ tych dwu nieflufznych przyczynek/ zálłonić nie mogą. CzechRozm 198v; Calep 175b, [721]a.

W połączeniu szeregowym (1): A naprzod o tych/ ktorzy pod pokrywká Práwá/ fzczeńścia/ kontráktu/ fłowá oboiętnego/ wykłádu wyfzpoconego/ prace/ dobrodźieyfów/ przyczynki iákiey/ niewiádomości/ niepámieći/ mufu/ głupfów zmyślonego/ fzkodę czynią y zdradzáiá. KlonWor 64.

[Zwrot: »dać przyczynkę [do czego]«: Są tácy ludzie/ co więc rádzi temu gdy iym kto da by namnieyfzá przyczynkę do práwowania BudUrząd 53.]

Wyrażenia: »leda przyczynka« = levissima causa, levissimum momentum Modrz (5): Tu należą ci wfyfcy/ ktorzy Niepámiećią Fárbiú fwe wyfłętki: przyiázniá/ niechęćią: Mušem/ głupfów zmyślonym/ ledá przyczynkami: Dla tego fię fprofnymi báwiá wczynkami. KlonWor 81. Cf Wyrażenia przyimkowe.

»mała (namniejsza) przyczynka« (2): gdzie pan zły/ tám iuz namnieyfza przyczynká/ namnieyfza obrázá/ wnetze nawiętfzé páńfwo plúie y wywraca. OrzJan 31; [BudUrząd 53]. Cf »za małą przyczynką«.

Wyrażenia przyimkowe: »dla przyczynki« (3):

~ Wyrażenie: »dla leda przyczynki« = levissima de causa, levissimo momento Modrz (3): BibRadz II 90c marg; Ale iż ták wielka ieft przyrodzenia ludzkiego wątfłość/ iż onę prawdziwą fprzyiázność częfťokróć dla ledá przyczynki/ dopuľczamy fobie wydrzeć ábo zwatlic: przeto práwá ná to fą wftáwione/ áby nimi niefpokoyne namiętfności były hámováne ModrzBaz 136, 60. ~

[»z przyczynki«:

~ Wyrażenie: »leda z przyczynki«: y powiádáiá/ że to nie ieft łáiánie/ gdy złym złorzeczá/ á tym/ ktorzy tego godni/ ále że to ieft/ táka dobra nowiná/ Y mnimáiá/ że fie im to godzi czynić/ ledá fprzyczynki ErazmJęzyk Y5v.] ~

»za przyczynką« (2):

~ Wyrażenia: »leda [(lada)] za przyczynką (a. [za leda przyczynką])« (1): Ale żebym fię nie zdał być iednym z tey roty/ Co ledá zá przyczynką z kościołem drą koty KlonWor 47; [[Turek] potym zá ledá przyczynką y Wołofką ziemię łácnichno by odiał Sentencja A2; WujPosŚw 1584 504 (Linde)].

»za małą [(namniejszą)] przyczynką« (1): Zá małą tu przyczynką nábieterfz fie ftráchu PaprPan H2; [JanWróz 38].

[Szereg: »za przyczynką i okkazyjá«: ták z tych koždé ná fwym nie przeftáie/ ále zá namnieyfzá przyczynką y occafiá/ áliści ieden drugiego náieźdza JanWróz 38.] ~

a. [Pretekst:

Zwrot: »przyczynkę znaleźć«: Zwłazczáz iž zakon iego [*Turka*] ták mu rofkázuie/ áby y hołdowne Prowincye/ [...] pod śwą íprawę Machometfką pobrał/ coby on známi łácno vczynił/ [...] przyczynkę łobie ználazłzy/ o ktorą mu nie trudno *GrabZdanie F3.*]

b. Podstawa oskarżenia, wina (2) :

[*przyczynka do czego:* ztądże zawiść ípólna iedného przeciw drugiému/ y przeciw pánu: ztądże oné złé mowy/ przymówki/ przyczynki do zwad/ y infzych rzeczy złych niemáło. *CerGór 166.*]

Zwrot: »przyczynkę najdować« (1): A kiedy przyidzie płácić ábo wroćić cudze/ Iuž ták dłuźnik przymawia/ ízczypie/ ízkáluie: przyczynki náyduie *KlonWor ded **3.*

Wyrażenie: »leda przyczynka« (1): džíš podczas i niewinné/ panowie wiełżą leda przyczynkę na nie wložywłzy *MurzNT 88v.*

c. Uzasadnienie, usprawiedliwienie (1) :

Zwrot: »przyczynkę wynajdować« (1): Causor, rei gestae causam affero seu reperio, et excusationem adduco – Wimawámłzie, prziczinkę winaiduię. *Calep 175b.*

Synonim: *pretekst.*

ALKa